

ІННОВАЦІЇ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Бугай В.З., к.е.н., доцент, Сіра Н.В.

Запорізький національний університет

У статті досліджено кредитну діяльність банку в умовах нестабільності фінансового середовища та інновацій як основи її розвитку. Здійснено оцінку кредитної діяльності на прикладі КБ «Приватбанк». Окреслено перспективи активізації останньої в умовах фінансової нестабільності.

Ключові слова: кредитна діяльність, кредитний портфель, мікrokредитування, банківська система, фінансова нестабільність.

Бугай В.З., Сіра Н.В. ИННОВАЦИИ КАК ОСНОВА РАЗВИТИЯ КРЕДИТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА В УСЛОВИЯХ НЕСТАБИЛЬНОСТИ ФИНАНСОВОЙ СРЕДЫ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье исследована кредитная деятельность в условиях нестабильности финансовой среды и инновациям как основам ее развития. Осуществлена оценка кредитной деятельности на примере КБ «Приватбанк». Определены перспективы активизации последней в условиях финансовой нестабильности.

Ключевые слова: кредитная деятельность, кредитный портфель, микрокредитования, банковская система, финансовая нестабильность.

Bugay V.Z., Sira N.V. INNOVATION AS A BASIS FOR CREDIT ACTIVITIES OF COMMERCIAL BANKS IN AN UNSTABLE FINANCIAL ENVIRONMENT / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The article is dedicated credit activity in an unstable financial environment and innovation as the cornerstone of its development. The estimation of credit activities for example CB "Privatbank". Outlines the prospects of boosting the latter in terms of financial instability.

Key words: credit activities, the loan portfolio, microcredit, banking, financial instability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ В ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Фінансова нестабільність, в умовах якої перебуває економіка України, потребує глибокого аналізу ситуації з метою напрацювання механізмів забезпечення відновлення економічного зростання та нормального функціонування фінансового сектору. У ринкових умовах господарювання суб'єкти підприємницької діяльності відчувають постійну нестачу фінансових ресурсів, що спричинена здійсненням активної інвестиційної та інноваційної політики. З огляду на це, актуалізується необхідність пошуку шляхів відновлення активної кредитної діяльності вітчизняної банківської системи, що зумовлює потребу вивчення поточного стану кредитування та визначення напрямів забезпечення його динаміки.

Нині українські банки як учасники інвестиційного процесу пропонують клієнтам застосовувати переважно традиційні схеми фінансування їхньої господарської діяльності. Вони мають свої переваги, однак іноді спричиняють серйозні проблеми. Найгостріші з них – обмеження інвестиційних можливостей суб'єктів підприємницької діяльності, повільний розвиток інвестиційного кредитування вітчизняними банками, відсутність у більшості потенційних позичальників реальної гарантії повернення кредитів та ліквідної застави, уповільнене залучення нових клієнтів.

Один із шляхів подолання цих негативних явищ полягає в посиленні активності вітчизняних грошово-кредитних установ на лізинговому ринку. Окрім того, впроваджуючи лізингові операції у свою діяльність, банки зможуть розширити спектр надання послуг для своїх клієнтів, що буде сприяти отриманню додаткового прибутку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Специфіці діяльності банківських інститутів, що діють на українському ринку кредитних ресурсів, присвячено багато наукових праць. Наприклад, Герасименко Р. та Герасименко В. у своїй роботі виклали власну точку зору щодо визначення поняття кредитної діяльності банків та розкрили її природу і сутності через механізм реалізації економічних інтересів суб'єктів кредитних відносин, охарактеризували принципи кредитування та довели необхідність їх дотримання для ефективного впливу банківського кредитування та темпи і масштаби суспільного виробництва [1]. Корншук Р. розглядав можливості впливу іноземних банків на розвиток кредитного ринку України та наслідки такого впливу [2]. Волохов В. досліджував економічну природу та зміст кредитної діяльності банку, систематизував витрати кредитної діяльності банку, зокрема непроцентні, та висів пропозиції щодо їх управлінського обліку [3]. Васильчишин О. обґрунтувала доцільність активізувати банківським установам застосування лізингу як альтернативної форми кредитування, який повинен стати перспективним засобом виходу з кризових умов, що склалися [4].

Разом із тим, враховуючи важливість діяльності банківського сегменту кредитного ринку та наявність широкого переліку проблем, пов'язаних з їх функціонуванням, необхідно здійснити аналіз діяльності комерційних банків на ринку кредитування України на сучасному етапі розвитку, визначити основні проблеми їх функціонування та запропонувати можливі шляхи їх вирішення.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Сьогодні будь-які аспекти діяльності банківських установ на фоні нестабільності фінансового середовища є сферою впровадження інновацій: розробляються нові банківські продукти та послуги, фінансові інструменти та технології обслуговування, змінюються організаційні структури та бізнес-процеси кредитних організацій, застосовуються інноваційні канали збуту та методи комунікацій. Проте ефективність кредитної інноваційної діяльності в українських банках зараз вважається досить низькою, особливо в порівнянні із практикою провідних банків світу, що пов'язано з рядом проблем, і визначає актуальність теми та потребу подальшого дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Метою даної статті є аналіз кредитної діяльності комерційного банку з урахуванням інновацій в умовах нестабільності фінансового середовища та окреслення перспектив її активізації в контексті загальних тенденцій банківської системи України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Після повільного зростання кредитування та відчутного відновлення депозитної бази у 2010 році банківська система була готова до динамічного розвитку у 2011 році.

Ці очікування в основному справдилися в перших трьох кварталах з огляду на збільшення притоку депозитів і відновлення кредитування.

Однак різке погіршення індексу економічних настроїв населення та, як результат, більш жорстка валютно-кредитна політика сповільнили зростання кредитування та депозитів банківської системи в останньому кварталі 2011 року.

У всіх сегментах у 2011 році найбільше зростало гривневе кредитування фізичних осіб – 34% підвищення порівняно з 2010 роком, тому що банки масово вливалися у високоприбутковий бізнес споживчого кредитування. Іпотечне кредитування все ще заморожене з огляду на високі відсоткові ставки і недосяжні ціни на житло.

Позики юридичних осіб за рік зросли на 15%, на що вплинуло збільшення обсягу гривневих кредитів на 19%. Валютне кредитування зупинилося, крім кредитування експортерів. Відповідно, частка позик в іноземній валюті в загальному обсязі кредитів у 2011 році впала до 40,7%, повернувшись до рівня початку 2006 року.

Вихід України із кризи, стабілізація економічного становища, підвищення добробуту людей неможливі без розвиненого кредитного ринку. А для цього, крім подолання інфляції, необхідне здійснення ряду невідкладних заходів. До першочергових тут можна віднести:

- на державному рівні вирішити комплекс питань щодо вільного обігу в Україні цінних паперів іноземних компаній, купівлі українських цінних паперів іноземними інвесторами;
- привести чинне законодавство у відповідність з потребами сьогоdnішнього функціонування та подальшого розвитку українського кредитного ринку;
- більш ефективно використовувати наявні можливості структур, що вже працюють на національному ринку;
- удосконалити роботу державних органів щодо управління і контролю за функціонуванням ринку.

На сьогодні КБ "Приватбанк" займає безумовні провідні позиції на ринку за обсягом активів та кредитно-інвестиційним портфелем.

Попри фінансову нестабільність, за показниками фінансового результату, Приватбанк посідає перше місце в банківській системі, випереджаючи такі установи, як Ощадбанк (2 місце рейтингу), Сітібанк Україна (3 місце). Таким чином, Приватбанк є одним із провідних банків в Україні та чи не найпотужнішою фінансовою установою, особливо в умовах фінансової нестабільності.

Якщо ж аналізувати частку кредитування Приватбанком фізичних осіб порівняно з іншими фінансовими установами протягом останніх років, то можна помітити динаміку його скорочення (табл. 1). Скажімо, на 1.01.2009 р., воно становило 14,7%, а станом на 1.01.2012 р. – 8,1%. При цьому на лідерські позиції у вітчизняному банківському секторі протягом зазначених років поступово вийшов УкрСиббанк (частка 11,4% на 1.01.2012 р.).

Таблиця 1 – Кредитування фізичних осіб провідними банками України, частка на ринку, % [5]

Роки	Назва банку			
	Приватбанк	РФБ Аваль	УкрСиббанк	Укрсоцбанк
2009	14,7	13,4	12,5	8,9
2010	11,7	11,5	11,4	8,5
2011	11,2	9,4	9,3	8,8
2012	8,1	9,6	11,4	8,8

Дослідження кредитування юридичних осіб Приватбанком у відсотковому співвідношенні, порівняно з іншими фінансовими установами вітчизняного ринку протягом 2009-2012 рр., свідчить про тенденцію до перманентного зростання частки цього виду кредитування (табл. 2). При цьому інші банки-лідери не змогли зберегти своєї частки на ринку: УкрСиббанк – лише 3,7% (у попередні роки – 3,4-4,2%), а РФБ Аваль – 3,5% (у попередні роки – 6,3-7,2%).

Таблиця 2 – Кредитування юридичних осіб провідними банками України, частка на ринку, % [5]

Роки	Назва банку			
	Приватбанк	РФБ Аваль	УкрСиббанк	Укрсоцбанк
2009	10,3	6,7	3,4	8,9
2010	8,7	7,2	4	8,5
2011	10,2	6,3	4,2	8,8
2012	11,1	3,5	3,7	8,8

Запорукою успішної діяльності Приватбанку на кредитному ринку є застосування різних інноваційних технологій. На наш погляд, чи не найвагоміше місце з-поміж них займає технологія мікрокредитування, яка дає змогу істотно підвищувати ефективність управління кредитним портфелем комерційного банку [6]. Відтак, саме на її прикладі розглянемо специфіку надання кредитних послуг Приватбанком та позитивний досвід останнього, що може бути використаний іншими банківськими установами. Головними особливостями програми мікрокредитування є однорівнева система організації кредитного процесу, а також особливість методики оцінювання фінансово-економічного стану потенційних позичальників, заснована на використуванні зарубіжних банківських технологій.

Однорівнева система організації процесу включає здійснення експертом функцій трьох рівнів кредитної роботи: залучення і первинний контакт із клієнтом, фінансово-економічний аналіз, оцінка забезпечення, оформлення видачі, адміністрування і моніторинг кредиту, а також робота з протермінованою заборгованістю. Зрештою, така організація процесу сприятливо позначається на взаємостунках Банку і Позичальника, оскільки, по-перше, клієнт знає, що його обслуговує одна людина впродовж усього кредитного циклу, а головне – позичальнику не доводиться самостійно проходити багато служб банку, які беруть участь у процесі отримання (оформлення) кредиту, це входить в обов'язок кредитного експерта [7].

Основним принципом технології мікрокредитування є досконалий аналіз поточної діяльності потенційного клієнта та об'єктивна оцінка його реального фінансово-економічного стану з метою чіткого встановлення здатності позичальника здійснювати погашення кредиту відповідно до графіка – щомісячно рівними частками. Зазначений комплекс заходів і є першочерговим (найважливішим) чинником, який визначає величину виданого кредиту зокрема, і доцільність надання позики загалом (застава є другорядною – психологічним чинником).

Враховуючи низку проблем, що виникають у банківських установах у сфері кредитування, передусім з накопиченням у кредитних портфелях банків великої кількості проблемних і майже безнадійних боргів, як свідчать дослідження, доцільно здійснювати переоформлення проблемної кредитної заборгованості на лізингову угоду за допомогою зворотного лізингу.

Зворотний лізинг дає змогу рефінансувати капітальні вкладення з меншими порівняно із залученням банківських позичок витратами. Він є джерелом середньострокового та довгострокового рефінансування, тоді як комерційні банківські кредити, як правило, надаються на термін до року.

Порядок трансформації кредитної заборгованості в лізингову угоду може бути таким (рис. 1).

Зворотний лізинг за наведеною схемою можна застосувати з метою поліпшення стану інших взаємовідносин клієнта і банку в процесі їх співпраці, а саме:

- пролонгації кредиту;
- винесення кредитного зобов'язання на протермінування;
- у разі надання банком поручительства чи гарантії за третіх осіб і пред'явлення їх банку до сплати з метою запобігання переведенню позабалансового зобов'язання в протерміноване балансове;
- практики видачі клієнту короткострокових кредитів з подальшою їх пролонгацією при потребі в довготерміновому кредиті;
- звернення стягнення на заставу, що супроводжується додатковими витратами (оформлення юридичних документів, судові витрати тощо).

- 1 – наявність кредитного зобов'язання, забезпеченого заставою основних засобів;
- 2 – укладення договору купівлі-продажу основних засобів між клієнтом-продавцем і банком-покупцем (результатом договору є передача основних засобів у власність банку);
- 3 – погашення кредитної заборгованості клієнтом за рахунок отриманих від банку коштів;
- 4 – укладення лізингового договору;
- 5 – передача основних засобів унаслідок укладення лізингової угоди;
- 6 – сплата клієнтом-позичальником лізингових платежів.

Рис. 1. Можливий порядок переоформлення проблемної кредитної заборгованості на лізингову угоду

Для ефективного проведення лізингових операцій, як свідчать дослідження, банкам доцільно питання лізингової політики висвітлювати в складі меморандуму кредитної політики, якщо ці операції мають одиничний характер, а якщо банк у своїй кредитній політиці буде орієнтуватися на розвиток лізингу і лізингової діяльності, які матимуть багатогранний характер, банку доцільно скласти Кодекс лізингової політики (рис. 2).

Перспективним напрямом активізації лізингової діяльності банків є проведення лізингових операцій у холдинговій структурі через власні лізингові компанії.

Вивчення усіх можливостей щодо отримання прибутку чи розв'язання фінансових проблем за допомогою лізингових механізмів є терміновою необхідністю для комерційних банків. Адже, впроваджуючи лізинг у свою діяльність, банки можуть розширити спектр надання послуг для своїх клієнтів, що сприятиме збільшенню кількості нових потенційних клієнтів, і, як наслідок, отриманню додаткового прибутку. Та головне – механізм лізингу дає змогу банківським установам усунути низку негативних явищ, які виникли у сфері кредитування, передусім, – вирішити питання, пов'язані з несвоєчасним поверненням кредитів і накопиченням у кредитних портфелях банків значної кількості проблемних і майже безнадійних боргів.

Для того, щоб покращити розвиток кредитної діяльності банків в Україні необхідно стабілізувати макроекономічні показники розвитку економіки та фінансового сектора, зокрема: розробити механізми стимулювання вкладень банками ресурсів у довготермінові інвестиційні проекти, в тому числі через механізм формування резервів за кредитними операціями.

Саме застосування інноваційних технологій та нововведень у вітчизняному банківському секторі повинно бути запорукою подолання кризових явищ та якнайшвидшого відновлення втраченої динаміки кредитування. Актуальним у цьому плані є використання дослідженого вище досвіду надання кредитних послуг КБ "Приватбанк". Враховуючи зазначене, подальший розвиток Приватбанку у сфері оптимізації кредитної політики повинен базуватися на продуманій стратегії. Ми вважаємо, що серед її основних напрямів має бути:

- перманентне вдосконалення системи оцінки кредитоспроможності позичальника;
- подальше поліпшення всіх аспектів кредитної діяльності і оптимізація організаційної структури з метою забезпечення якісно нової системи управління банком;

- використання комплексного програмно-цільового підходу до планування діяльності банківської установи;
- оптимізація кредитних вкладень за рівнем галузевого ризику з урахуванням потенційної ефективності;
- збільшення обсягу й видів кредитування з метою успішної реалізації концепції банку з урахуванням фінансової нестабільності.

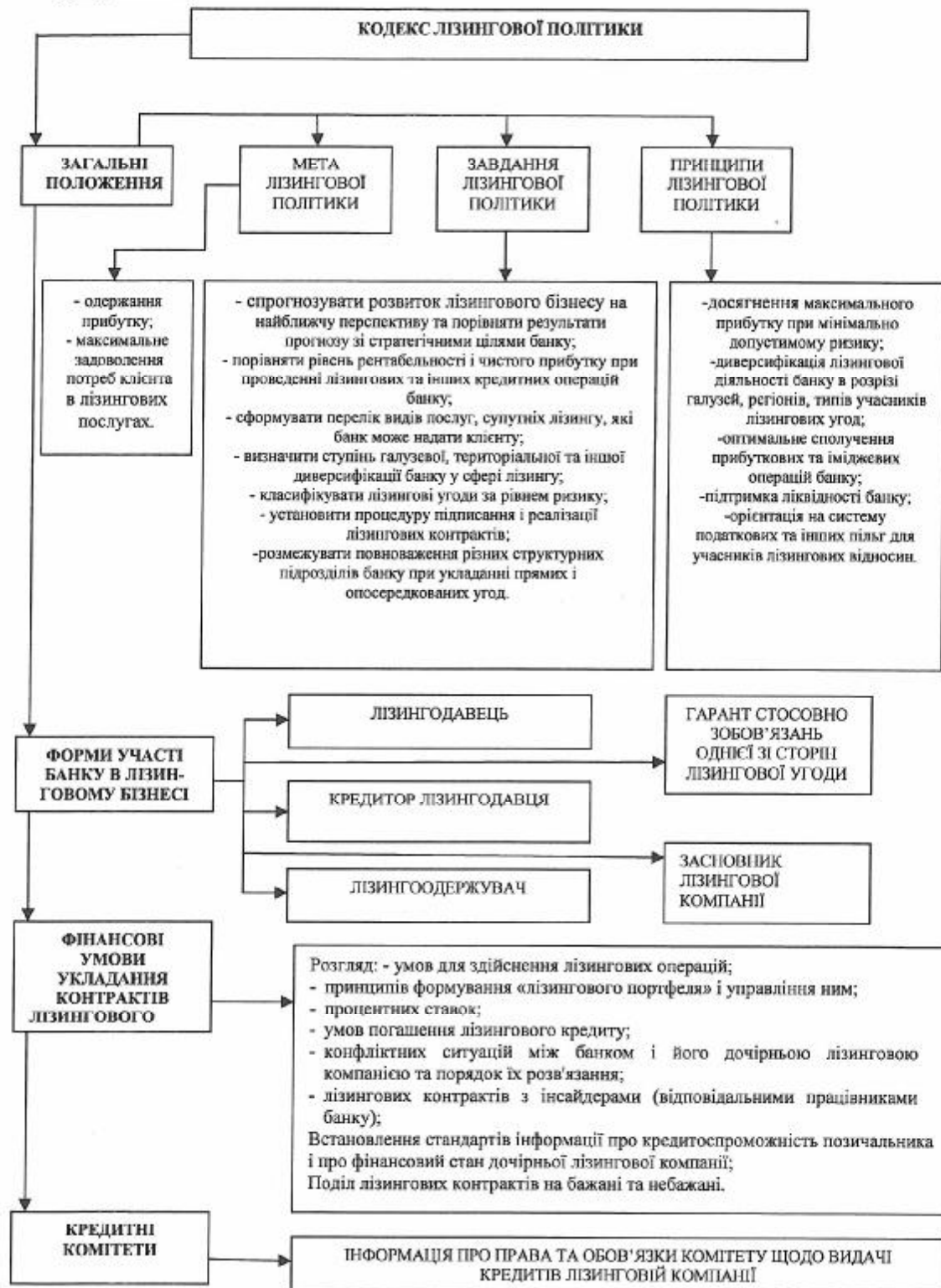

Рис. 2. Кодекс лізингової політики комерційного банку [4]

ВИСНОВКИ

Сьогодні банкам необхідно виходити на якісно інший рівень розвитку, розширюючи спектр та обсяги своїх продуктів та послуг, зокрема збільшуючи обсяги кредитування, що в кінцевому результаті призведе до підвищення фінансової стійкості підприємств та забезпечить зміцнення банківського сектора і підвищить конкурентоспроможність банків як на внутрішньому, так і на міжнародних ринках.

Перманентне удосконалення кредитної політики вітчизняними банками повинно забезпечити оздоровлення фінансового сектору та відновлення темпів економічного зростання в Україні. Саме це є головним завданням в умовах необхідності якнайшвидшого подолання наслідків фінансової кризи у вітчизняній економіці та запорукою забезпечення її подальшого розвитку.

Для усунення низки негативних явищ, що виникають у банківських установах у сфері кредитування, перед усім проблем, пов'язаних із несвоєчасним поверненням значної кількості кредитів і накопиченням у кредитних портфелях банків доволі великої кількості проблемних боргів, банкам доцільно здійснювати переоформлення проблемної кредитної заборгованості на лізингову угоду за допомогою зворотного лізингу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Герасименко В. В. Економічна природа та сутність кредитної діяльності банків / В. В. Герасименко, Р. А. Герасименко // Формування ринкових відносин в Україні. — 2010. — № 10. — С. 64—69.
2. Корнилюк Р. В. Іноземні банки в Україні: Вплив та регулювання : монографія / Р. В. Корнилюк, І. Б. Івасів, О. М. Діба. — К. : КНЕУ, 2012. — 234 с.
3. Волохов В. Методика оцінки ефективності кредитної діяльності банків за витратним підходом / В. Волохов // Вісник Національного банку України. — 2003. — № 8. — С. 49—54.
4. Васильчишин О. Б. Комерційні банки та лізинговий бізнес в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / О. Б. Васильчишин. — Тернопіль : Тернопільська академія народного господарства, 2004. — 20 с.
5. Кредитування фізичних та юридичних осіб [Електронний ресурс] / Офіційний сайт КБ "ПриватБанк". — Режим доступу : <http://privatbank.ua/rules/index.php?parentid=3&level=1&ln=ua>.
6. Рейтинг Асоціації українських банків [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. — Режим доступу : <http://www.bank.gov>.
7. Пілецька С. Т. Сутність, чинники та елементи кредитної політики комерційного банку / С. Т. Пілецька, А. В. Гаврікова // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. — Вип. 214 : в 4 т. — Т. III. — Дніпропетровськ : ДНУ. — 2006. — С. 594—602.

УДК 657.212:332.012.23

ПРОБЛЕМА ДЕБИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Варламова І.С., к.е.н., доцент

Запорізький національний університет

У статті досліджується дебіторська заборгованість як один з основних активів підприємств. Інформація про її розмір, стан та терміни погашення є важливою в прийнятті управлінських рішень. Обґрунтовується необхідність оцінки дебіторської заборгованості в посткризовий період, обов'язковість повернення та створення резерву сумнівних боргів. Проводиться критичний аналіз існуючих методик щодо її оцінки та пропонуються шляхи їх вдосконалення.

Ключеві слова: дебіторська заборгованість, дебітор, кредиторська заборгованість, оптимальний розмір дебіторської заборгованості, оцінка, посткризовий період, резерв сумнівних боргів.

Варламова И.С. ПРОБЛЕМА ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ И ПУТИ ЕЕ РЕШЕНИЯ В ПОСТКРИЗИСНЫЙ ПЕРИОД / Запорожский национальный университет, Украина

В статье исследуется дебиторская задолженность как один из основных активов предприятия. Информация о ее размере, состоянии и сроках погашения является важной в принятии